

Tre monument av Johan Fredrik Åbom

Fredrik Alskog

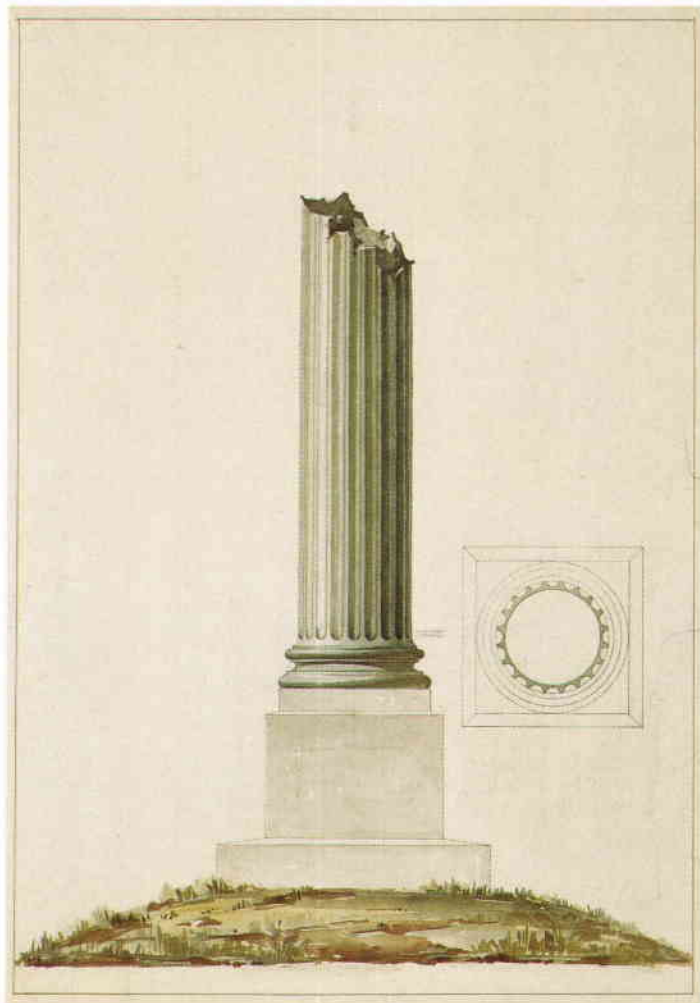
Arkitekten Johan Fredrik Åbom (1817–1900) var en av sin samtid mycket uppskattad arkitekt. Åbom var en mångsidig yrkesman och ritade bland annat teatrar, hotell, restauranger, sjukhus, skolor, barnhem, banker, kyrkor och fängelser i hela landet.

Åboms stockholmsverksamhet utgjordes i huvudsak av bostadshus och en del allmänna byggnader. Några exempel från tiden omkring 1860: Södra teatern, Berns salonger, bostadshuset för ägarna till Hellgrens tobaksfabrik vid Götgatan 64–66 (idag Katolska biskopsämbetet) och Sällskapets hus i hörnet av Arsenalsgatan och Blasieholmsgatan.

Vid sidan av sitt arbete vid Överintendentämbetet arbetade Åbom under ett tiotal år åt Bolinders mekaniska verkstäder.

Bröderna Jean och Carl Gerhard Bolinder startade sin fabrik J & C G Bolinders mekaniska verkstad i maj 1845. Fabriken var belägen på Kungsholmssidan av Klara sjö, mitt emot Stockholms central idag. Bröderna Bolinder hade gjort sina lärospår inte bara vid mekaniska verkstäder i Sverige utan hade också ingående studerat verkstadsindustrin i Storbritannien genom att där arbeta vid olika mekaniska verkstäder.

Vid denna tid var verksamheten vid de meka-

Skiss till gravmonument av J F Åbom 1851.

niska verkstäderna inte endast inriktad på industriell produktion utan tillverkning av gjutgods för icke-industriella ändamål, konsumtionsvaror, utgjorde en stor och väsentlig del av produktionen. Detta gällde de flesta mekaniska verkstäder som Bolinder, Bergsund, Kockum och Ludvigsberg.

Spisar och förtennade kokkärl av gjutjärn var efterfrågade konsumtionsvaror från Bolinders. I

början av 1850-talet blev det även populärt med gravmonument av gjutjärn.

Stockholms stadsmuseum har i sina samlingar sju akvarellerade skisser av Johan Fredrik Åboms hand som alla är förslag till gravmonument av gjutjärn. Skisserna som kommer från Bolinders verkstäders arkiv är daterade 1851, 1852, 1854 och 1864. Av de sju förslagen har tre helt säkert blivit utförda. Ännu idag står monumenten på de platser där de en gång upprests.

En skiss från 1851 visar en avbruten gjutjärnskolonn på granitsockel. Ingen notering finns på skissen som anger att det skulle röra sig om ett gravmonument. Men i beställningsboken från Bolinders verkstäder för år 1851 finns en beställning från den 1 april av ett gravmonument med en skiss av en likartad, avbruten kolonn.

Beställare var professorn i kemi vid Uppsala universitet Lars Fredric Svanberg. Monumentet är tillägnat hans föräldrar Jöns Svanberg och Margaretha Elisabeth Merckell.

Jöns Svanberg (1771–1851), bondson från Nederkalix socken i Norrbotten, var professor i matematik vid Uppsala universitet och av sin samtid ansedd som den främste.

Gravmonumentet restes och står ännu idag på Uppsala kyrkogård.

År 1854 lät Musikaliska akademien och "Tonkonstens vänner" resa i Hagaparken ett minnesmonument över prins Gustaf, sångarprinsen kallad. Han hade avlidit 1852 i en ålder av 25 år.

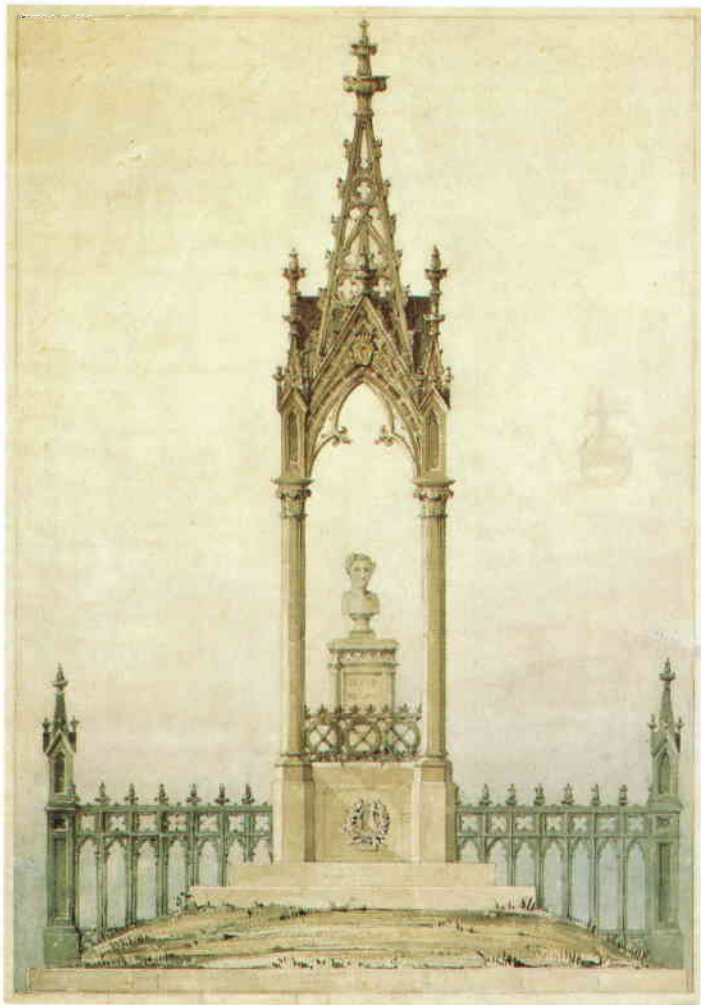
Monumentet består av en bronsbyst på stensockel utförd av skulptören Carl Eneas Sjöstrand (1828–1906) och över den en baldakin på fyra kolonner i nygotisk stil, omgärdad av ett staket, allt av gjutjärn. Bland Åboms skisser finns en skiss från 1854 av ovan nämnda monument men också

Gravmonument över Jöns Svanberg, Uppsala kyrkogård. Foto Britt Olstrup 1992. SSM.

en osignerad och odaterad skiss, som omisstkänn-
ligen är av Åboms hand. Denna skiss visar ett ny-
gotiskt gjutjärnsmonument bestående av porträtt-
byst på sockel över vilken en baldakin på fyra
kolonner reser sig. Monumentet på denna skiss är
mycket snarlikt det utförda monumentet över prins

*Skiss till prins Gustafs monument på Haga
av J F Åbom 1854.*

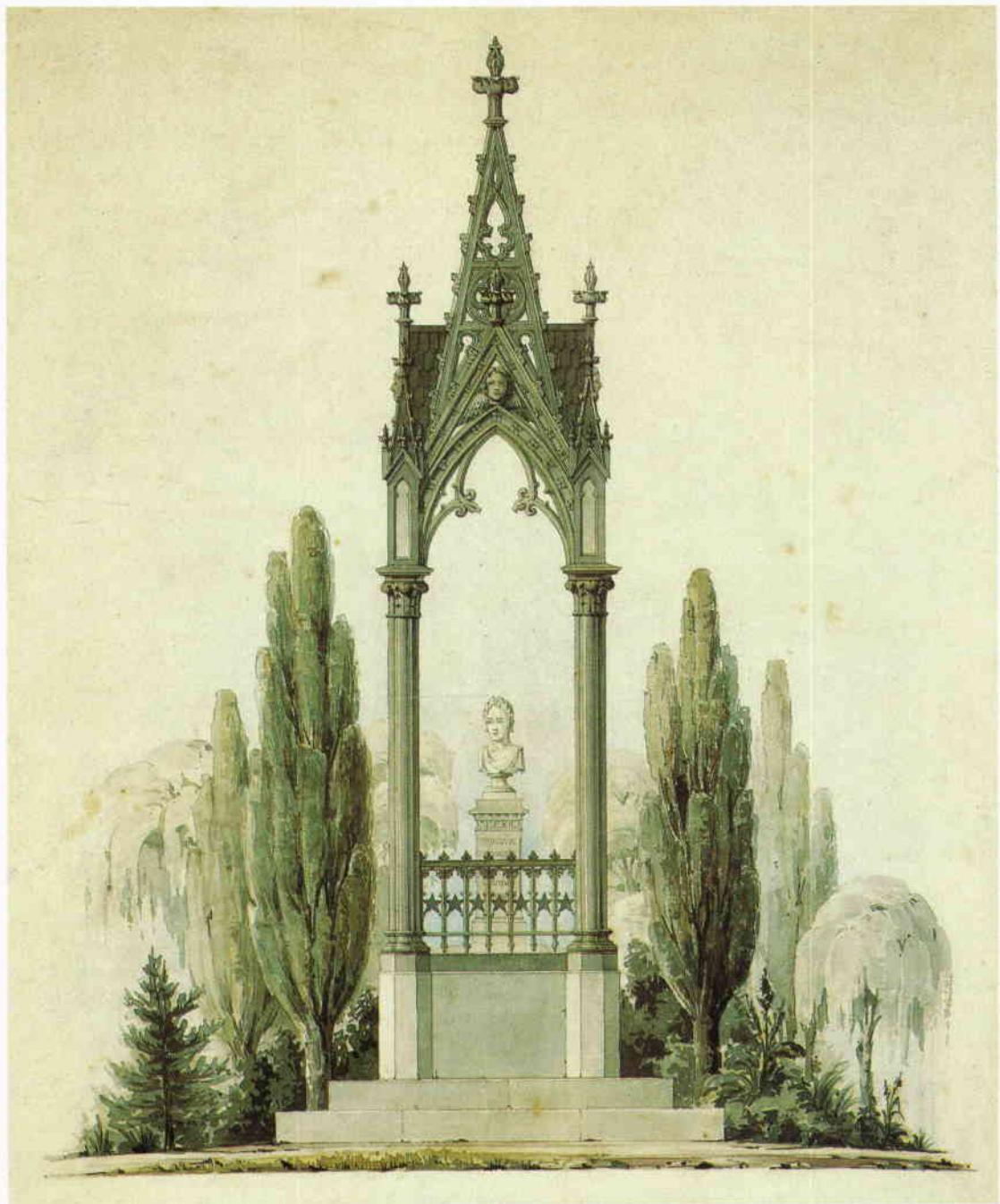

Gustaf. Endast staketet saknas. Skissen är sannolikt ett alternativt förslag till monumentet för prins Gustaf.

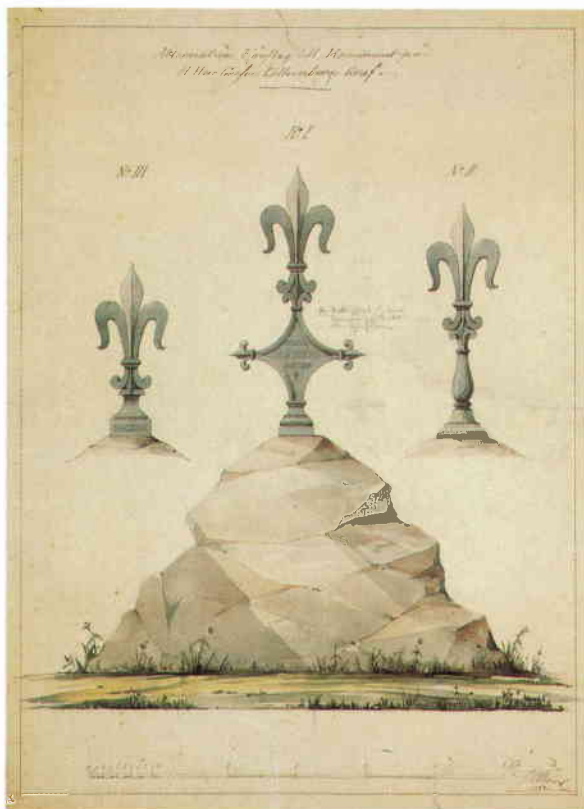
”Alternativa förslag till Monument på H Herr Grefve Lillienbergs Graf” är en Åbomskiss från 1864. Skissen visar tre förslag till utformandet av

Prins Gustafs monument i Hagaparken. Foto Ulf Bruxe. Riksantikvarieämbetet.

*Skiss till nygotiskt
monument i gjutjärn
av J F Åbom (oda-
terad).*

"Alternativa Förslag till Monument på H Herr Grefve Lillienbergs Graf" av J F Åbom 1864.

Lillienbergska gravmonumentet på Bolmsö kyrkogård. Foto Sune Granqvist 1963.

en förgylld polsk lilja på en sockel av obearbetad sten.

Beställare var friherre Carl Magnus Napoleon Palmqvist på Mantorp i Östergötland. Han beställde monumentet till minne av sin morfar, presidenten i Bergskollegium, greve Johan Georg Lillienberg (1713–1793).

Greve Lillienberg ligger begravd på Toresunds kyrkogård i Södermanland men den förgyllda liljan är uppsatt på Bolmsö kyrkogård i Jönköpings län. Greve Lillienberg ägde ett par gårdar i Bolmsö

socken vilka 1864 innehades av dottersonen friherre Palmqvist.

KÄLLOR

Otryckta källor:

Bolinders verkstäders arkiv – Föreningen Stockholms Företagsminnen.

Tryckta källor och litteratur:

Elgenstierna, G; Svenska adelns ättartavlor. 1925.
 Eronn, A-L; J F Åbom. Stenstadens arkitekter. 1981.
 Gårdlund, T; Bolinders. En svensk verkstad. 1945.
 Hägg, S A; Beskrifning öfver Upsala kyrkogård. 1866.